

Het beste idee van 2014 volgens Etty Hillesum (1914-1943)

Het jaar 2014 wordt gekenmerkt door wereldwijde conflicten, waarbij mensen elkaar vermoorden, verjagen, beroven en verkrachten omwille van religie, nationaliteit of ideologie. Voor buitenstaanders is het moeilijk te volgen waarom de ene groep de andere naar het leven staat. Het begrijpen van de redenen voor het bloedvergieten veronderstelt een gedegen historische voorkennis. Zo voert de reden waarom een sjjiitische militie een bomaanslag pleegt op een soennitische moskee in Irak, ons terug naar de zevende eeuw, de begintijd van de islam. Zo lang geleden en toch nog steeds zo actueel.

In 2014 is het honderd jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Het verstaan van de redenen tot deze onvoorstelbare grote slachting vergt eveneens een gedegen historische voorkennis, terwijl het toen voor de betrokkenen allemaal zo evident was. De herdenkingen in tegenwoordigheid van Duitse vertegenwoordigers hebben om die reden iets onwonderlijks. Er blijkt een houdbaarheidsdatum te bestaan, als het gaat om het haten van de vijand.

In 2014 is het ook honderd jaar geleden dat in Middelburg Etty Hillesum werd geboren. Deze Joodse vrouw is zelf slachtoffer geworden van haat; zij is, 29 jaar oud, omgebracht in het vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau. Dit maakt het des te belangrijker om van haar ideeën over haat en vijandschap kennis te nemen. Zij was geen buitenstaander – haar eigen leven stond op het spel.

In haar bewaard gebleven dagboeken en brieven houdt zij zich diepgaand met het verschijnsel haat bezig. Zij ziet overal felle haat jegens de bezetter en bespeurt die haat ook bij zichzelf. Maar zij verzet zich ertegen. Met succes.

Volgens Etty Hillesum moet men beginnen met eerst de haat in zichzelf uit te roeien. Zij schrijft: “Ik zie geen andere weg, dat ieder van ons inkeert in zichzelf en in zichzelf uitroeit en vernietigt al datgene, waarvoor hij meent anderen te moeten vernietigen. En laten we ervan doordrongen zijn, dat ieder atoompje haat, dat wij aan deze wereld toevoegen, haar onherbergzamer maakt dan ze al is.”

Haar vrienden vonden haar wereldvreemd wegens dit radicaal afwijzen van haat en vijandschap. En ook sommige van haar latere lezers deelden deze mening toen haar geschriften postuum waren verschenen. Nu wij in 2014 zo uitgebreid worden geconfronteerd met in onze ogen zinloze haat en bloedvergieten, lijken de gedachten van Etty Hillesum echter helemaal niet zo wereldvreemd. Misschien zijn onze tijdgenoten die mensen vermoorden omwille van religie, nationaliteit of ideologie, wel degenen die wereldvreemd zijn.

Prof. dr. Klaas A.D. Smelik is geboren in Hilversum. Hij studeerde en werkte in Nederland, eer hij in 1990 zijn werkterrein naar Brussel verplaatste. Sinds 2005 doceert hij Hebreeuws en Jodendom aan de Universiteit Gent. Hij gaf de nagelaten geschriften van Etty Hillesum uit en is directeur van het Etty Hillesum Onderzoekscentrum van de Gentse universiteit.

Uit:

HET BESTE IDEE VAN 2014

Uitgegeven door J.A. Baijens

Uitgeverij De Wereld, 2014

Bladzijden 48 en 49